

MLINARSTVO PRI PANONSKIH SLOVENCIH

IVAN ZELKO

Slovensko in madžarsko zgodovino pisje se strinja v ugotovitvah, da je bilo ozemlje okrog Blatnega jezera, predvsem jugozahodni del, ob prihodu Madžarov v sedanjo domovino najbolj gosto naseljeno po Slovencih.¹ Krajevna, vodna in ledinska imena, ki so slovenskega izvora, so se v velikem številu ohranila v madžarskih srednjeveških listinah in tudi v današnjih madžarskih krajevnih imenih do danes.

Nedavno je objavil madžarski zgodovinar Jožef Holub študijo o srednjeveškem vodovju v Zalski županiji.² V njej navaja več vodnih imen, ki so slovenskega izvora. Tako: potok *Redugey* (< Radigoj), ki se omenja leta 1265 na področju krajev *Zelche* in *Jarsa*, jugozahodno od kraja *Zalalövö*; *Turnua* (leta 1237; < Trnova), *Vysoburpothoca* (leta 1278; < Vyšebor), *Jelesnek* (leta 1203; Jelašanik), *Zapola* (leta 1299), *Zoumpach* (leta 1214; < Sopač), *Malaka* (1355; < mlaka), *Bocunuk*, *Bokunuk* (leta 1203; < Bukovnik), *Toplycha* (leta 1245), *Lesunche* (leta 1262; < Leščanica)³ — in še druge.

Kot dodatek objavlja v isti knjižici tudi sestavek: *Mlini na vodah Zalske županije* (A malmok Zala megye vizein). Glede izvora madžarskih mlinov pravi: »Vodni mlin je bil že od nekdaj znan na ozemlju naše domovine (Madžarske), že pri prebivalcih, ki so jih Madžari ob naselitvi tukaj našli. Strokovni izrazi, ki so v zvezi z mlinskimi napravami, dokazujejo, da so naši predniki prevzeli uporabo vodnega mlina od tukajšnjega prebivalstva. Kajti najvažnejši izrazi mlinske terminologije so slovanskega izvora, in sicer: *malmom* (mlin), *molnár* (mlinar), *zsilip* (žleb), *garat* (grot, lij za žito nad mlinskim kamnom) in *gát* (gat, jez).⁴ Zgodovinski zapisek izraza *gat* je znan iz leta 1385 v bližini *Zalalövöja*, v kraju *Zalamindszent*: *meatus seu cursus aque ulgo gaath dictus*.⁵ Holub našteje okoli 200 mlinov na vodah Zalske županije, samo na reki *Krki* 90.⁴

Po ugotovitvi, da so panonski Slovenci uporabljali vodne mline že pred prihodom Madžarov v današnjo njihovo domovino, prehajam na obravnavanje mlinov v Prekmurju. Tudi prekmursko mlinarstvo ima svoj začetek v srednjem veku, kakor bomo spoznali iz naslednjega.

1. MLINI V DOLNJEM PREKMURJU LETA 1524

Ladislav in Štefan Bánffy iz Lendave sta dala leta 1524 sestaviti urbar, ki popisuje nju-

no zemljiško posest z dolžnostmi, ki jih ima podložno prebivalstvo do njiju kot zemljiških gospodov. Na straneh 1—145 se obravnavajo vasi dolnjega Prekmurja, ki so sedaj v Jugoslaviji. Na straneh 31—35 in 135—142 je popis mlinov, ki jih bom v sestavku navajal.⁶

Mlini na reki *Muri*: Pavel *Drusyn* (Družin) iz *Dokležovja* je imel mlin na *Muri* (per fluvium *Mura* tenet molendinum), od katerega je plačeval letno 2 krajcarja.

Iz *Ižakovec* so imeli mline na reki *Muri* tile: *Valentin Zbeg*, *Andrej Bobowecz*, *Simon Threthan*, *Tomaž Zbek* in uradnik (officialis) *Aleksij*. Vsi ti so bili dolžni plačevati letno po 1 floren.

Iz *Bistrice* je imel mlin na *Muri* *Tomaž Magyar*, od katerega je plačeval letno po 1 floren kot mlinarji iz *Ižakovec*.

Mlini na reki *Ledavi*: Na *Ledavi* je bilo največ mlinov. Vzdolž vse reke so uporabljali vodno silo za mletje že v srednjem veku. Na odseku od *Ivanec* — kraja, ki je propadel in je bil južno od sedanjih *Ivanec* — do *Doline*, jugovzhodno od *Lendave*, je bilo leta 1524 preko 20 mlinov. Imena mlinarjev in njih obveznosti do zemljiške gospode so naslednja:

Andrej Swth (Suč) iz *Ivanec* je plačeval od mlina 2 krajcarja.

Jurij Horvat, upravnik gospoda *Tomaža Zethyja* (Széchy iz Gornje *Lendave*!) je imel mlin na *Ledavi* (na ozemlju dolnjelendavskih *Bánffyjev*) in plačeval za obe zemljiški gosposki (ad utramque partem dominorum) letno po 5 krajcarjev.

Tomaž Styogho iz *Bogojine* je plačeval od mlina 2 krajcarja.

Jurij Janes iz *Bogojine* je plačeval letno po 2 krajcarja.

Anton Maros iz *Filovec* je plačeval od mlina 2 krajcarja.

Janez Byczo iz *Bratkovec* je plačeval od mlina 2 krajcarja. *Rodbina Byczo* je živela v *Bratkovec* že leta 1381.⁷

Matej Kovaš iz *Renkovec* je plačeval od mlina 2 krajcarja.

Jurij Reffth iz *Renkovec* je plačeval od mlina 2 krajcarja.

Jurij Zorko iz *Dobrovnika* je plačeval od mlina 2 krajcarja.

Uničen mlin na *Ledavi*, ki ga je nekoč upravljal *Peter Zovitya*.

Jurij Quadra in *Jurij Bagol* iz *Turnišča* sta plačevala po 2 krajcarja letno.

Mihael *Santhwv* od Lipe in Peter *Barla* prav tako od Lipe sta plačevala od mlinov po 2 krajcarja letno.

Tomaž *Adam* iz Nedelice (*Zorkohaza*) je plačeval od mlina 2 krajcarja.

V Lendavi na Ledavi je imela mlin na dve kolesi gosposka (in oppido *Lyndwa* super fluvium est quoddam molendinum duarum rotarum dominorum).

Prav tam je bil tudi mlin *Sigismunda Bánffyja* na štiri kolesa.

V Dolini (*Welgyfalu*), jugovzhodno od Lendave, so bili trije mlini na reki Ledavi.

Eden izmed teh je bil mlin *lendavskega* župnika pri cerkvi sv. Marije. Leta 1524 sta mlin upravljal župnik in *Janez Barkwcz* ter plačevala od njega letno 1 floren in 20 denarjev. Mlin je prišel v posest cerkve sv. Marije šele leta 1495. Takrat je bil lendavski župnik Mihael *Kechkes*. Njemu sta ga darovala *Nikolaj* in *Jakob Bánffy* s pogojem, da se tedensko opravlja v cerkvi sv. Marije zanj in za njune starše sv. maša (*dedimus et donavimus unum integrum molendinum in fluvio Lyndwa iure perpetuo et irrevocabili-*

ter honorabili domino *Mychaeli Kechkes* plebano...⁸

Na območju upravne enote s središčem v Dolini (»in villicatu *Welgyfalw*«; k dolinski upravni enoti so pripadale vasi: *Pince*, *Dolina* in *Dolnja* ter *Gornja Čentiba*) je imel mlin tudi rektor kapele sv. *Katarine v Lendavi*, po imenu *Martin*. Od mlina je plačeval letno 1 floren in 20 denarjev. Ne dolgo pred letom 1524 je prišel ta mlin v posest rektorja kapele sv. *Katarine*, kajti nekako 10 let prej so jo šele zgradili. Leta 1512 je dovolil papež 40-dnevni odpustek tistim, ki bodo pomagali pri zidavi cerkve sv. *Katarine*.⁹ Postavitve kapele sv. *Katarine* v Lendavi je podpirala *Bánffyjeva* rodbina in ustanovila pri njej posebni beneficij, ki je bil navezan na oltar sv. *Katarine*. Leta 1524 je užival beneficij duhovnik *Nikolaj*, ki ga imenuje urbar: *Nicolaus presbyter altaris Sancte Katharine*. — Tako rektor kot altarisista kapele sv. *Katarine* sta imela v Lendavi vsak svoje stanovanje in pripadajoče zemljišče. Altarisista *Nikolaj* je imel pol kmetije zemljišča.

Razen naštetih mlinov je bilo na reki Ledavi še nekaj mlinov iz radmožanskega upravnega področja. Radmožansko upravno celoto (»in villicatu *Radomos*«) so predstavljale vasi: *Radmožanci*, *Žitkovci* (*Sykolcz*) in *Riganovci* (*Ryganolcz*). Na tem področju je bilo 6 mlinov. Ni pa navedeno, na katerih potokih so bili mlini. — Ker je bival *Valentin Magyar* v Radmožancih, torej v bližini Lendave, zato njegova dva mlina uvrščam med mlina na reki Ledavi. Od vsakega je plačeval letno po 2 krajcarja.

Svoj mlin je imel tudi *Simon Marthon*, od katerega je prav tako plačeval po 2 krajcarja letno.

Mlini na potoku Črncu: Sedem mlinov je znanih iz leta 1524 na potoku Črncu (per fluvium *Czyernecz*). Razporejeni so bili vzdolž potoka iz vasi, ki so ob njem ali v njegovi bližini. Imena mlinarjev so tale:

Klement Thrathnak iz Bratonec, *Valentin Zwer* od Lipe, *Avgust Zakoych* (*Zakojč*) iz Odranec, *Urban Iwanus* (*Ivanuš*) iz Črensovec, *Mihael Zyzech* (*Žizek*) prav tako iz Črensovec, *Matej* iz Polane in *Jurij Zarijas* (*Sarjaš*) iz Brezovice. Vsak izmed navedenih mlinarjev je plačeval letno po 2 krajcarja.

Mlini na Kobiljanskem potoku: Preseneča veliko število mlinov, razporejenih na Kobiljanskem potoku na odseku od Motvarjevec in približno do sedanje državne meje. V območju gospodarsko-upravne enote Kobilje (»in villicatu *Kebele*«) je navedenih v urbarju iz leta 1524 deset mlinov. Imena mlinarjev so: *Blaž Büky*, *Demetrij*

Mlin na reki Zali (pri Zalaegerszegu)

Büky, Benedikt Faber, Blaž Szobor, Tomaž Sos, Mihael Sos, Mihael Zobor, Demetrij Sos, Mihael Kebelej in Sebastijan Buza.

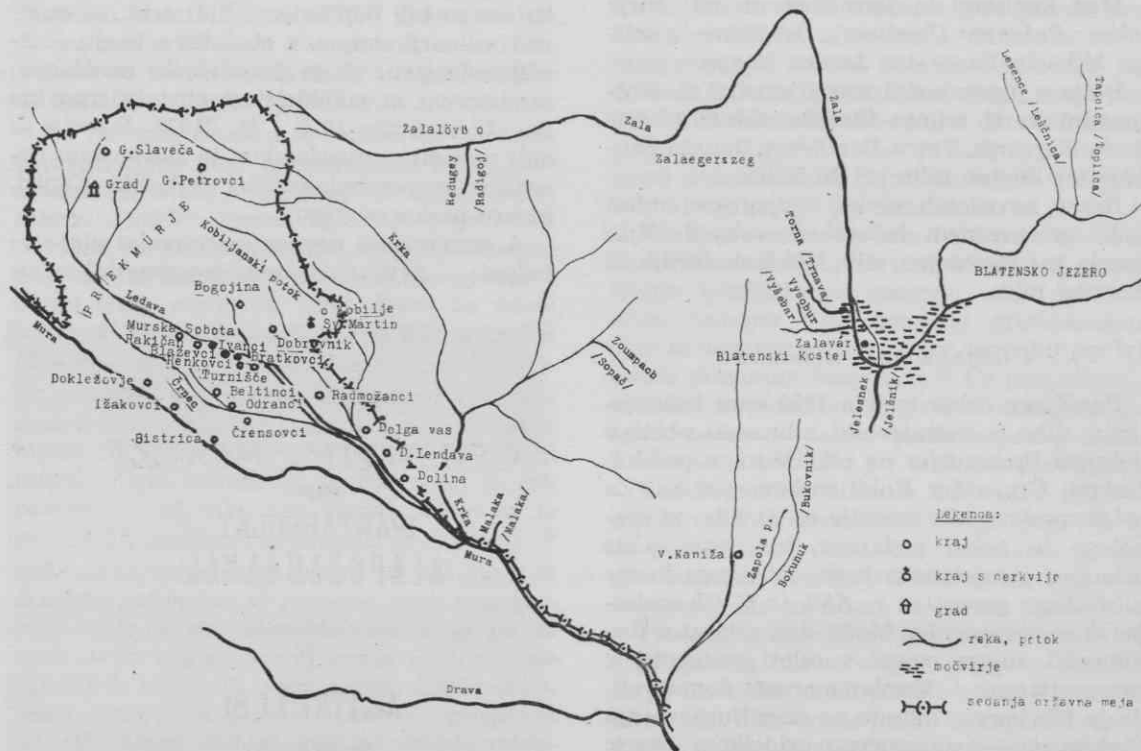
Znatno število mlinov priča, da je bila dolina ob Kobiljanskem potoku konec srednjega veka gosto naseljena. Vilikat Kobilje je obsegal *vas ob potoku* in *vas na hribu*: *villa Hegy*, to je *Kobiljanski Sv. Martin*. V vasi Kobilje ob potoku je bilo leta 1524: 9 celih kmetij, 20 polkmetij in 12 kočarij. V naselju Sv. Martin (na hribu) so bivali 4 celi kmetje, 2 kočarja in nekaj družin svobodnih (liberi).

V listini iz leta 1569 se omenjajo tukajšnje vasi z imeni: *Gornje Kobilje* (Felseő Kebelye),

2. ŠE DRUGI MLINI V PREKMURJU

Mlin graške cerkve. — Vizitacijski zapisnik iz leta 1627 omenja, da je mlinar Beda Ivanič iz *Slaveč* dolžan dajati gornjelendavskemu predikatorju Janezu Terboču mernik čiste pšenice zvrhane mere. To daje namesto kraljevega davka. Pšenico je dolžan zmleti, ne da bi vzel merico. Ako ne zmleje pšenice, je dolžan toliko dodati, kolikor bi od tega šlo merice.¹¹

O istem mlinu pravi vizitacijski zapisnik iz leta 1698: V kraju Gornja Slaveča je mlin na dve kolesi, na potoku, katerega po domače

Reke in potoki med Muro in Blatnim jezerom, na katerih so bili že v srednjem veku nameščeni mlini. Na madžarskem ozemlju so navedena samo tista vodna imena, ki so slovenskega izvora in so navedena pri razpravljanju (Povzeto po Holubu Zala megye középkori vizrajza. Zalaegerszeg 1963).

Sveti Martin (Zenth Márton) in *Dolnje Kobilje* (Also Kebelye).¹⁰

K mlinom na Kobiljanskem potoku moremo prištevati tudi *tri mline* v Dolgi vasi, ker je za Dolgovaščane Kobiljanski potok bližji kot Ledava.

Mlin na Bukovniškem potoku: Urbar iz leta 1524 omenja, da je imel Mihael Molnar iz Dobrovnika mlin na majhnem potoku (per fluvium parvum), od katerega je plačeval letno po 5 denarjev. — Skozi Dobrovnika teče Bukovniški potok. Prav zato istovetim navedeni mali potok z Bukovniškim potokom.

imenujejo *Slaveča* (Szlavecsa). Od mlina se plačuje (cerkvi pri Gradu) letno mernik pšenice zvrhane mere, ki ga navadno uporabljajo za hostije.¹²

Mlin rakičanske gosposke. — V inventarskem zapisniku rakičanskega dominija z dne 23. sept. 1640 (Inventariuma Rachitsany castelban, majorban, és malomban levő gabonának, bornak...) je popisan mlin na tri kolesa z inventarjem v njem.

Naslednji inventarski zapisnik z dne 27. januarja 1642 pa pravi, da je poleg mlina ribnik (az malom melet vagion egy halastó közre valló).¹⁴

3. MLINI NA LEDAVI LETA 1759

Leta 1759 je narisal geometer Fischer zemljevidno karto, ki prikazuje sporno zemljišče med dolnjelendavskim in beltinskim gospodstvom: *Mappa terreni controversi intra dominia Lendva et Baladinéz*.¹⁵ — Na karti so zaznamovani mlini na odseku od Ivanec do Radmožanec.

Na Ledavi od Ivanec do Renkovec je bilo pet mlinov in sicer: *Gyenesev* mlin v bližini Ivanec, mlin *Štefana Horvatha*, nekoliko nižje od prejšnjega, — mlina *Domonkosev* in *Marossev*. Dalje pri Renkovcih je bil *Lovrencisev* mlin.

Med Renkovci in Turniščem so bili štirje mlini: *Režonjev* (*Resónya*), *Berdenov* in mli-
na *Mihaela Varge* ter *Janeza Nagya*.

Dalje v jugovzhodni smeri je najti na zemljevidni karti mline: *Štefana Göntera*, *Andreja Turnerja*, *Petra Bomhécza*, *Janeza Szabója* ter *Zverov* mlin pri Nedelici.

Razen navedenih so bili razporejeni mlini tudi na severnem ledavskem rokavu. Njih imena so: *Herczegov* mlin, *Štefana Birója* in *Szoniev* mlin.

4. ORGANIZACIJA MLINARJEV

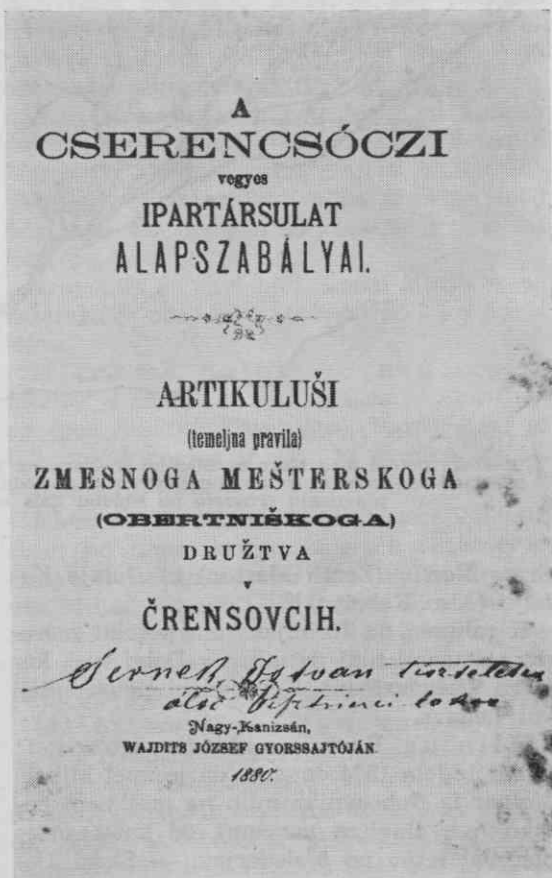
Bánffyjev urbar iz leta 1524 nam kaže solidno sliko o srednjeveški mlinarski obrti v dolnjem Prekmurju: na reki Muri in potokih Ledavi, Črncu ter Kobiljanskem potoku. Za ostalo prekmursko ozemlje mi je bilo na razpolago le nekaj podatkov, ker gradiva iz urbarjev gornjelendavskega, soboškega in rakičanskega gospostva iz XVI. in XVII. stoletja, ki so ohranjeni v Madž. drž. arhivu v Budimpešti, nisem mogel v celoti pritegniti k razpravljanju. — Vendar moremo domnevati, da je bila mreža mlinov na ozemlju gornjega Prekmurja — sorazmerno pridelkom žitaric — tudi gosta, čeprav ne tako kot v dolnjem Prekmurju, kjer je na razpolago več vodne sile in tudi obilnejših pridelkov raznih žitaric. Saj srednjeveške darovnice, s katerimi je ta ali ona rodbina prejela v fevd določeno ozemlje v gornjem Prekmurju, često navajajo tudi mline. Tako je npr. navedeno v listini, s katero je kralj Vladislav II. podaril leta 1495 Štefanu in Ladislavu *Henczelyfyju* iz Gornjih Petrovcev, da prejmeta tudi v last vse koristi od mlinov ter mlinskih prostorov v krajih Gornji Petrovci, Stanjevci in Peskovci (...cum cunctis utilitatibus et pertinenciis quibuslibet... aquarumque decursibus molendinis et molendinorum locis dedimus...).¹⁶

Zanimivo je, da ugotavlja madžarski zgodovinar Holub na reki Zali, na odseku od Zalalövőja do Zalabéra, v srednjem veku nad

40 mlinov, medtem ko izkazuje Tomasicheva zemljevidna karta iz konca XVIII. stoletja na istem odseku le 26 mlinov.¹⁷ Torej je bila mlinarska dejavnost v srednjem veku živahnejša kot pred 180 leti. Vsekakor so bili mlini na Goričkem na manjših potokih, kjer voda čez poletje usahne, skromnejši in manj rentabilni.

V srednjem veku in vse do zemljiške odveze leta 1848 so bili mlinarji organizirani v cehih. Kjer na manjšem zaključenem teritoriju ni bilo dovolj članov za samostojen ceh, so bili mlinarji združeni v cehu z drugimi obrtniki v kraju. Tak primer je bil v XIX. stoletju v Črensovcih. Po zemljiški odvezi, s katero so bili odpravljeni tudi cehi, so osnovali mlinarji skupno z obrtniki v kraju obrtniško društvo, ki ga je odobrilo madžarsko ministrstvo za poljedelstvo, obrt in trgovino dne 15. avgusta 1879 s št. 21072. Pravila so dali natisniti z madžarskim in slovenskim besedilom v posebni knjižici v Veliki Kaniži, katere naslov se glasi:

A cserencsóczi vegyes ipartársulat alapszabályai. — Artikuluši (temeljna pravila) zmes-

Naslovna stran knjižice: Artikuluši (temeljna pravila) zmesnoga mešterskoga (obritniškoga) društva v Črensovcih. — Tiskana v Veliki Kaniži 1880.

noga meštarskoga (obertniškoga) društva v Črenšovcih. Nagy Kanizsán, Wajdits József gyorssajtóján. 1880. — 48 strani.

Pravila je prejel vsak član ob vstopu v društvo. Iz besedila v začetku pravil je razvidno, kateri obrtniki so vstopili v društvo iz nekdanjega ceha:

»Temeljna pravila črenšovskega zmesnoga meštarskoga (obertniškoga) društva, katero se je namesto nekda obstojivega tkalečkoga, mlinarskoga, kovačkoga, kolarskoga, pintarskoga, stolarskoga, mesarskoga i šporarskoga, c e h a o s n o v a l o.

Ako primerjamo pravila črenšovskega obrtniškega društva s pravili čevljarkega ceha v Turnišču iz let 1767 in 1770,¹⁸ spoznamo, da so deloma prikrojena po cehovskih pravilih. Vendar se v njih opaža znaten napredek glede socialnega skrbstva članov.

Pri namenu društva je rečeno, da hoče obvarovati člane pred nepredvideno bedo. Zato ustanavlja sklad (blagajno): za zdravstveno oskrbo obolelih članov, za kritje pogrebne in sklad, iz katerega se naj izplačuje revnim članom starostna in invalidska pokojnina v obliki letne plače; po smrti člana pa vdovi umrlega ali kot letna plača ali kot enkratna (denarna) pomoč (str. 3—5, 13).

Čevljarški ceh v Turnišču je imel v isti zadevi tale določila: »Ako bi koj detič betežen buduč na takvu siromaštvu doišel, da ne bi mogel potrebna sebi imeti, dužen ga je ceh pomoči« — in »ako pak vumre, dužen ga je ceh svojim stroškom sprevediti ij zakopati«.¹⁹

V smislu društvenih pravil so bili dohodki društva: vstopnina 10 forintov, vsak član plačuje v društveno blagajno četrtletno po 10 kron — in ako ni dovolj kritja za društvene izdatke iz teh dveh virov, potem določi skupščina članov še pozneje poseben prispevek (str. 15). Člani bivšega ceha ne plačajo vstopnine.

Društveno imetje predstavlja »temeljna glavnica«, ki je prešla na društvo kot zapuščina od razpuščenega tkalskega, mlinarskega, kovaškega ... itd. ceha, in se množi z vstopninami ter drugimi zapuščinami ali fundacijami (str. 33).

Član društva je mogel postati vsak tkalski, mlinarski, kovaški, kolarski ... itd. obrtnik, ki je deloval na ozemlju vasi Črenšovci, (treh) Bistric, Trnja, Žižkov in Hotize.

Paragraf 28 pravil se je glasil:

Društveni pečat s krogopisom: Črenšovskega zmesnoga obertniškoga društva pečat 1877 — je v predsednikovih rokah.

V Črenšovcih stolnom mestu društva 1878, leta 24. februára.

Scherbits Stevan, lr predsednik, Csuriš Martin, podpredsednik.

Cziglár Stevan i Balazsicz József, lr. poverjeniki.

Matok Imre, l. r. zapisnikar i imén podpisatelj.

Lipics Iván, l. r. peneznicar.

5. UPORABA MLEVSKIH IZDELKOV

Panonsko območje z ravninami in manjšimi vzpetinami omogoča gojenje raznih žitaric, zato obstaja tod velik del prehrane iz testenin, močnatih jedil, tako pravi o prekmurškem območju poznavalec ljudske kulture.²⁰ Da so bili kruh in močnate jedi glavna prehrana prebivalstva, je znano. O tem tu ne bo razpravljanja. Pač pa bom navedel nekaj podatkov, iz katerih spoznamo, da je imelo prebivalstvo določene obveznosti do zemljiškega gospoda v dajatvi kruha, pa tudi dajatve krajevni duhovščini so delno obstajale v dajatvi kruha, mišljen je pšenični kruh.

Bánffyjev urbar iz leta 1524 poroča, da so Dokležanci dolžni tri dni izkazovati gostoljubje zemljiškemu gospodu, ako pride k njim (insuper cum dominus gratiosissimus illac in medium eorum venire, tenentur per tri-duum dominum hospitare).²¹ Če pomislimo, s kolikim spremstvom je potoval zemljiški gospod, potem si lahko predstavljamo, koliko kruha se je porabilo pri takšnem gostoljubju.

Vas Brezovica je imela dolžnost z jedjo in pijačo oskrbeti lovce zemljiškega gospoda, ko so prišli tjakaj (cum illac venatores domini gratiosissimi venerint, isti de prescripta villa teneantur eis comedere et bibere dare).²²

Protestantski vizitacijski zapisnik iz leta 1627 poroča, da so dajali župljani predikatorju ob krstu in ob poroki poleg drugih dajatev tudi hleb kruha (czipó kenyér). Dajatev kruha je bila v navadi po vseh župnijah gornjega Prekmurja.²³ Z imenom »czipó kenyér« je izražen spleten okrogel kruh iz pšenice, imenovan vrtanik.²⁴ Isto dajatev imenuje vizitacijski zapisnik iz leta 1698 »torta, torta panis«,²⁵ kar pomeni zaviti, spleten kruh, torej vrtanik.

Leta 1649 so v turniški župniji dajali novoporočenci župniku pšeničen kruh posebne oblike, ki so ga imenovali »bosman« (panis vulgo bosman dictus)²⁶ — in leta 1688 imenovan: assatura panis vulgo boszman.²⁷

6. USTROJ MLINOV

Na Muri so bili veliki mlini, nameščeni na ladajah, čolnih. Primer takega čolna je v Prekmurškem muzeju v Murski Soboti, ki je bil najden v reki Muri na Bistrici.

Na potokih so bili manjši mlini, katerih veljavo in zmogljivost je pomenilo število koles. Vsako kolo je gnalo svoj mlinski kamen. Čim več koles je imel mlin, tem zmogljivejši in veljavnejši je bil.

V Lendavi na Ledavi je imel Sigismund Bánffy mlin na štiri kolesa (quatuor rotarum). Drug mlin v Lendavi na Ledavi je imel dve kolesi (molendinum duarum rotarum). Na rakičanskem gospodstvu v bližini Rakičana se omenja leta 1640 mlin s tremi kolesi. Mlin graške cerkve na potoku Slaveča je imel dve kolesi (duarum rotarum). Največ mlinov je imelo po dve kolesi.

Na manjših potokih so bili mlini z enim kolesom.

Glede na okolnost, kako prihaja voda na kolo in ga žene, je dvojna možnost: ali prihaja voda spodaj h kolesu ali pa zgoraj, kamor je speljana po posebnem žlebu. Pri navajanju prekmurskih mlinov viri ne opisujejo načina, kako so dovajali vodo na mlinsko kolo. Pač pa je znanih več primerov iz območja okrog Blatnega jezera: tako mlinov z dovodom vode na kolo od zgoraj (molendinum desuper pellens), kakor tudi mlinov, pri katerih je voda prihajala h kolesu od spodaj (molendina... de subtus volventia; molendina... que impulsu aquarum a parte inferiori pelluntur).²⁸

Pričujoči prispevek o mlinarstvu v Prekmurju naj bo bolj poklicanemu spodbuda, da izpopolni dosedanje znanje panonskega tipa mlinov v preteklosti, predvsem njegov ustroj: od ročne žrmlje do velikega mlina. Zanimiva bi bila rekonstrukcija mlina z osmimi kolesi, kot se poroča, da je obstajal na nekem velikem ribniku Bánffyjevega gospodstva.²⁸

OPOMBE

1. Milko Kos, Zgodovina Slovencev od naselitve do petnajstega stoletja. V Ljubljani 1955, 121;

— István Kniezsa, Ungarns Völkerschaften im XI. Jahrhundert. Budapest 1938, 94–96; — Holub József, Zala megye története a középkorban. Pécs, 1929, 7–15. — 2. Holub József, Zala megye középkori vizrajza. Zalaegerszeg, 1963. — 3. Holub, n. d., str. 8, 12, 13, 14, 21, 22, 26, 33. — 4. Holub, n. d., str. 44. — Glede slovanskega izvora navedenih besed prim. Kniezsa Ist., A magyar nyelv szláv jövevényszavai. I. Budapest, 1955, 185, 327, 577 — in Bárczi Géza, Magyar szófajti szótár. Budapest, 1941, 92, 196, 208, 347. — 5. Nagy I., — Véghely D. — Nagy Gy., Zala vármegye története. OKLEVÉLTÁR. Budapest, 1890, II, 205. — 6. Madžarski drž. arhiv, Budapest, — DL 37006. — 7. Madž. drž. arhiv, Bpest, — DL 6801. — 8. Madž. drž. arhiv, Bpest-Film-tár, doboz 264 — DL 68458. — 9. Holub J., Zala megye története a középkorban. II. zv., pri kraju imenu »Lindva«. Drž. arhiv v Zalaegerszegu. — 10. Madž. drž. arhiv, Bpest, — P 108 — Esterházy cs. hg. ág. lev. — Repositorium 38, fasc. A, lada 276 — Alsólendva — šte. 4. — 11. Payr Sándor, Egyháztörténete emlékek. I. Sopron, 1910, 123/124. — 12. Visitatio canonica Kozóiana 1698, 763. — Škof. arhiv v Szombathelyu. — 13. Madž. drž. arhiv, Bpest, — Batthyány hg. levéltár — P 1322 — Rakicsán — raktár sz. 112 — šte. 67. — 14. Madž. drž. arhiv, Bpest, n. d., šte. 68. — 15. Madž. drž. arhiv, Bpest, — S 16 Belatincz II, 57. — 16. Codex dipl. patr., V, Győrött, 1873, 380. — 17. Holub J., Zala megye középkori vizrajza, str. 44. — 18. Jožef Klekl ml., Sostarszkih Deticsov Artikulusi. Kalendar Srca J. 1911, 68 do 73. — 19. J. Klekl ml., n. d., 69. — 20. Vilko Novak, Slovenska ljudska kultura. Ljubljana 1960, 164. — 21. DL 37006, str. 13. — 22. DL 37006, str. 24. — 23. Payr Sándor, n. d., I, 103, 104, 106, 108, 111, 113, 114, 115, 117, 120, 124, 128. — 24. Vilko Novak, Ljudska prehrana v Prekmurju. Ljubljana, 1947, 80. — 25. Vis. can. 1698, 730, 735. — 26. Nadbiskupski arhiv Zagreb. Protokoli: Br. 1/I — Acta visitationum canonicarum. Tomus XIII ab anno 1622 usque 1649, str. 593. — 27. Nadbiskupski arhiv Zagreb. Protokoli: Br. 70/I. — Archidiaconatus Bexin ann. 1688–1693. — 28. Holub J., n. d., str. 46.